

INTERNET W ŻYCIU NASTOLATKÓW – doświadczenia polskie

Agnieszka WROŃSKA, Rafał LANGE

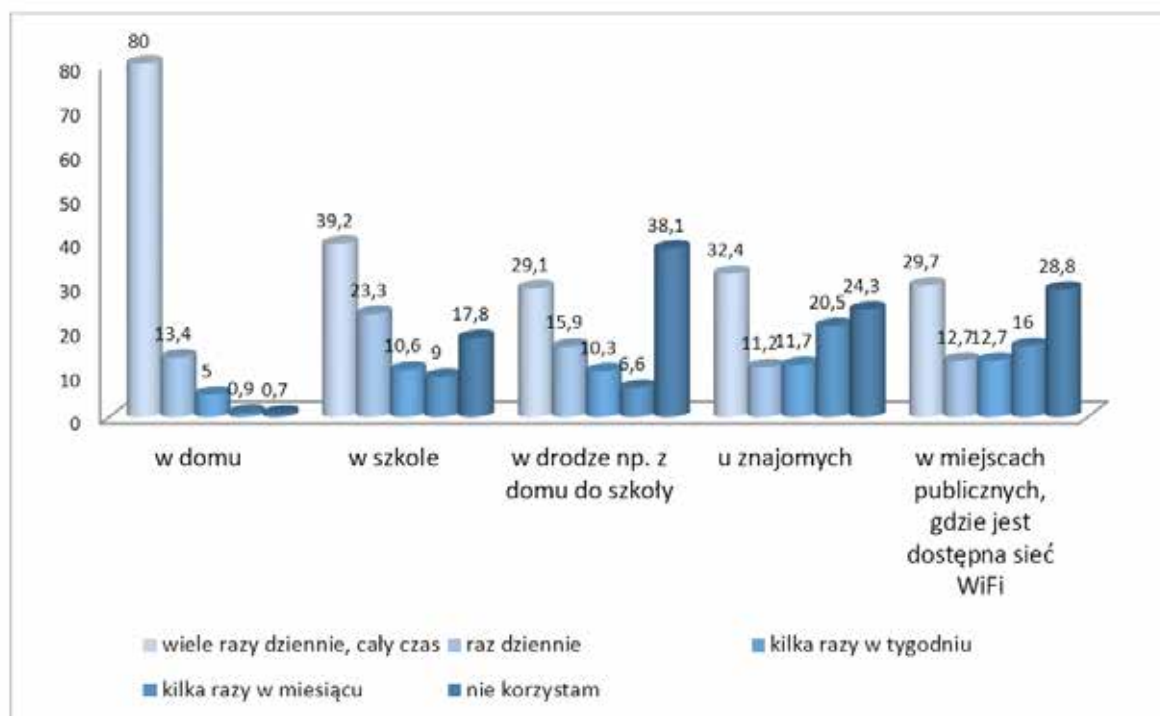

przez ogół populacji, ale przede wszystkim przez najmłodsze pokolenia, gdyż to nastolatki – jako najbardziej dynamiczny rynek użytkowników Internetu decyduje o kształcie cyberprzestrzeni i jej treści.

W poniższym artykule zostaną przedstawione najważniejsze wyniki ogólnopolskich badań „Nastolatki 3.0” zrealizowanych przez NASK w roku 2016. Badania te są rozszerzoną kontynuacją empirycznej eksploracji badań „Nastolatki wobec Internetu” z 2014 roku, które zostały zainicjowane i podjęte na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka, a przeprowadzone przez NASK i Pedagogium WSNS. Celem badań było m.in. pomiar aktywności nastolatków w Internecie, edukacyjnej roli Internetu świadomości zagrożeń i sposobów reagowania na przemoc. Badania zostały wykonane za pomocą standaryzowanego kwestionariusza wywiadu audytoryjnego na próbie $n=1394$ uczniów z 55 szkół (gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych). Dobór respondentów został przeprowadzony za pomocą dwustopniowego doboru warstwowego, zespołowego na podstawie danych statystycznych GUS.

Od ponad dekady Internet wraz z jego narzędziami komunikacji i pozyskiwania treści, stał się trwałym elementem społecznego habitusu młodego pokolenia. Młodzież korzysta z Internetu intensywnie i na tyle powszechnie, że młode osoby nie korzystające z Internetu są opisywane jako ekonomiczny lub kompetencyjny margines społeczny. Internet zmienia nie tylko młode pokolenie, ale całe społeczeństwo. Kierunek tych zmian determinują zwyczaje, nawyki i sposoby użytkowania Internetu zarówno

Od ubiegłej wieku badania społeczne pokazują dynamiczny wzrost popularności Internetu w Polsce (GUS 2016). Internet stał się powszechnym narzędziem z powodu łatwej dostępności technologii, ale także malejących kosztów użycia. Internet znacząco wpływa na wzory zachowań społeczeństw i poszczególnych grup społecznych. Swoistą aktywność w Internecie wykazują nastolatki. Korzystanie z Internetu stało się dla

Wykres 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Jak często korzystasz z Internetu?”

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

dzieci i młodzieży paradygmatem życia społecznego i osobistego. Już od najmłodszych lat życia, cyfrowy świat towarzyszy im w ich aktywnościach poznawczych, rekreacyjnych i interakcyjnych¹.

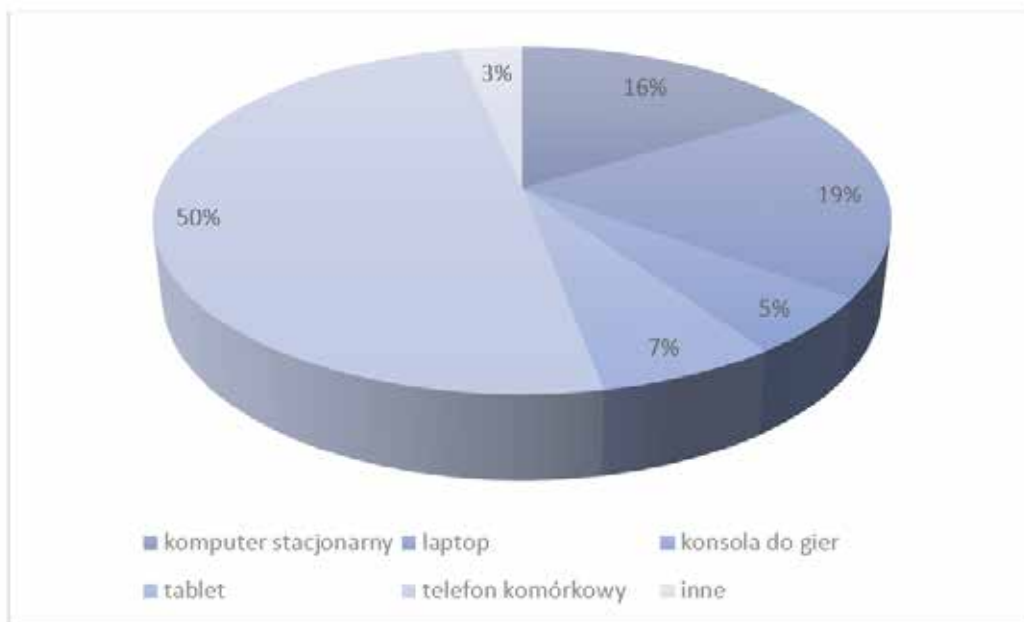
Z deklaracji polskich nastolatków wynika, iż praktycznie całe polskie młode pokolenie korzysta z Internetu (0,7 proc. nie korzysta w ogóle). Zdecydowana większość deklaruje, że korzysta z Internetu wiele razy dziennie lub cały czas, w domu (80,0 proc.), w szkole (39,2 proc.), u znajomych (32,4 proc.), w miejscach publicznych gdzie jest dostępna sieć WiFi (29,7 proc.). Nastolatki najmniej aktywni są w sieci: w drodze np. z domu do szkoły (38,1 proc. - nie korzysta), w miejscach publicznych, gdzie jest dostępna sieć WiFi (28,8 proc. - nie korzysta) oraz u znajomych (24,3 proc. - nie korzysta). Główna miejsce korzystania z Internetu przez nastolatki to: dom (99,3 proc. korzysta) i szkoła (82,2 proc.) (wykres 1).

Internet towarzyszy nastolatkom praktycznie w ciągu całego dnia. Internet „wyszedł” z przestrzeni gospodarstwa domowego i stał się osobistym wyposażeniem nastolatka podczas przebywania

w szkole, miejscach publicznych, środkach komunikacji itd.. W porównaniu do badań z 2014 roku, wyraźnie dominuje rola telefonii mobilnej jako medium komunikacji internetowej. Dostępność do Internetu w przestrzeniach społecznych (dom, szkoła, miejsca publiczne itd.) koreluje z czasem jaki młodzi użytkownicy Internetu poświęcają na łączność z cyberprzestrzenią. Nastolatki korzystają z Internetu bardzo intensywnie. Najbardziej popularnym narzędziem do łączenia się z siecią jest telefon komórkowy i smartfon (średnio 188,3 min dziennie), laptop (70,7 min. dziennie) oraz komputer stacjonarny (62,2 min. dziennie). Stosunkowo najrzadziej nastolatki wykorzystują: tablet (25,3 min. dziennie), konsolę do gier (20,4 min. dziennie) i inne (12,7 minuty dziennie) (wykres 2).

Typowy nastolatek, jawi się zatem raczej jako osoba pochylona nad ekranem swojego smartfona, która porusza się w przestrzeni społecznej. Zjawisko to pokazuje potrzebę ciągłego dostosowywania się instytucji i osób, dbających o bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w sieci, do zmian technologicznych. Konieczne jest zatem systematyczne monitorowanie wzorów zachowań w przestrzeni wirtualnej, typowych narzędzi komunikacji, zachowań ryzykownych oraz potencjalnych zagrożeń. Duża

¹ Wrońska A., Lange R. *Nastolatek jako użytkownik Internetu – społeczny wzorzec konsumpcji* [w:] Tanaś M. [red.] *Nastolatki wobec Internetu*, NASK, Warszawa 2016.

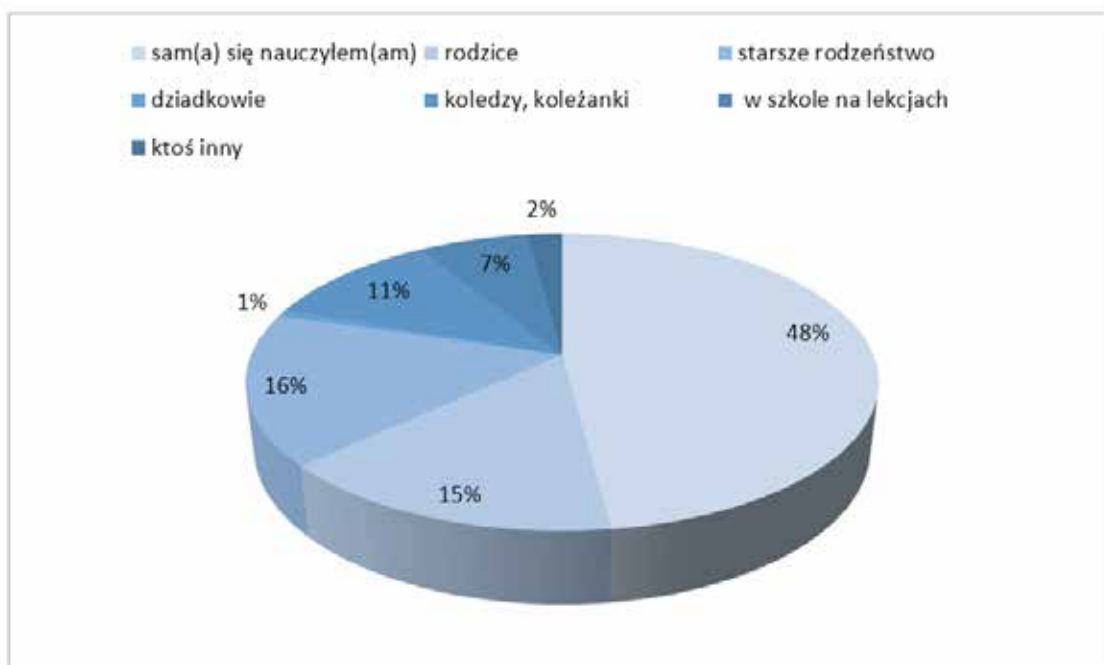

Wykres 2. Średni czas korzystania z Internetu.

dynamika tych zmian wymaga konsekwentnego wspierania działań badawczych, służących statemu i metodycznemu pomiarowi aktywności nastolatków w sieci.

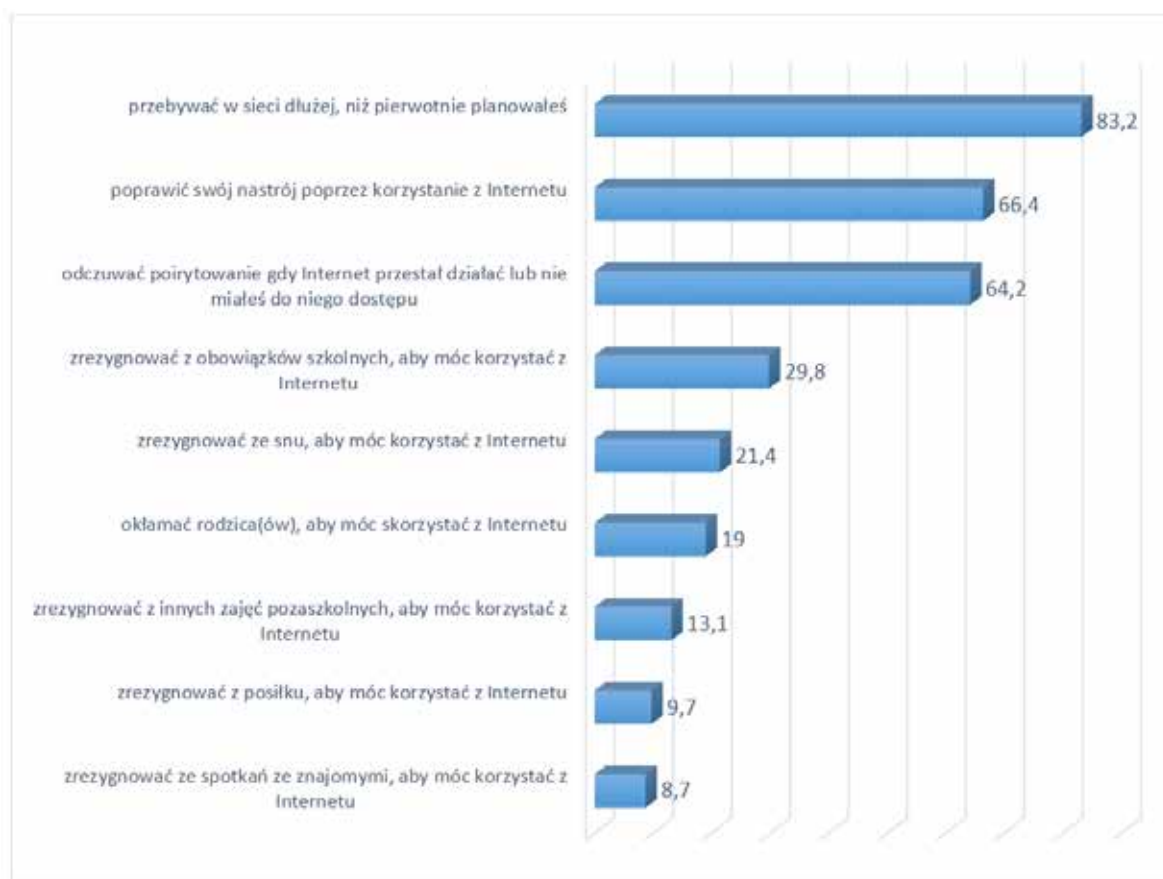
Eksploracja cyberprzestrzeni oraz nauka kompetencji cyfrowych, to w większości przypadków respondentów to samo-edukacja (68,6 proc.).

Co 4. ankietowany zadeklarował, że w procesie tym pomagał mu także starszy brat lub starsza siostra, a co 5., że rodzic (21,7 proc.). Tylko co 10. badany wskazał na edukację szkolną (9,7 proc.) (wykres 3). Widać zatem, że przysposobienie do TIK odbywa się w przestrzeni gospodarstwa domowego, lecz w większości przypadków przebiega bez nadzoru rodzica lub opiekuna.

Wykres 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Kto nauczył Cię korzystać z Internetu?” Procenty w kolumnie nie sumują się do 100 proc., ponieważ w kwestionariuszu było to pytanie z wielokrotną możliwością odpowiedzi i każdy respondent mógł wybrać z kafeterii więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

Wykres 4. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy zdarzyło Ci się kiedykolwiek?”

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

Zdiagnozowany w badaniu, problem braku obecności rodziców i opiekunów w edukacji cyfrowej oraz w interakcjach internetowych młodego pokolenia, staje się wyzwaniem dla osób dorosłych. Wyzwanie to obligacja wprowadzania dzieci i młodzież w nowe przestrzenie społeczne jakie oferuje Internet. Przewodnictwo dorosłych, rodziców powinno polegać na kontroli, wyjaśnianiu, segmentowaniu nowych treści i znaczeń. Tymczasem, młode pokolenie zostało „opuszczone” przez dorosłych w przestrzeni wirtualnej. Współczesny nastolatek-internauta poznaje Internet (z jego treściami i interakcjami), w sposób niekontrolowany i nieuporządkowany. Treści, z którymi się tam spotyka, nie są przez jego rodziców i nauczycieli obserwowane i filtrowane. Samowykluczenie się rodziców, opiekunów ze świata interakcji internetowych nastolatków, będzie pogłębiać potencjalne, negatywne skutki wpływu Internetu na najmłodszych użytkowników.

Wczesne rozpoczęcie aktywności w sferze internetowej (w badanej populacji średni wiek inicjacji wynosi 9 lat i 7 miesięcy), niesie także ze sobą możliwość indukowania się nawyków, nałogu, nadmiernego korzystania z Internetu. Badania polskich nastolatków wykazały, iż populacja ta wykazuje się już pierwszymi wskaźnikami nawyku i deklarowanych symptomów uzależnienia od Internetu. Badania pokazują, że pierwsze wskaźniki uzależnienia występują masowo w badanej populacji nastolatków. Prawie wszyscy ankietowani deklarowali, iż przebywali w sieci dłużej, niż pierwotnie planowali (83,3 proc.), a ponad połowa, iż poprawiała swój nastrój poprzez korzystanie z Internetu (66,4 proc.) lub odczuwała poirytowanie gdy Internet przestał działać lub nie miała do niego dostępu (64,2 proc.). Dodatkowo, co 3. nastolatek rezygnuje z obowiązków szkolnych, aby móc korzystać z Internetu (29,8 proc.) a co 5. rezygnuje ze snu (21,4 proc.) lub okłamuje rodziców (19,4 proc.) (wykres 4).

Wykres 5. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Zaznacz jak często używasz Internetu do: Odpowiedź: CODZIENNIE”.

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

Nadmierne korzystanie z sieci i zachowania mające symptomy uzależnienia jest często akceptowane przez otoczenie społeczne i traktowane jako „naturalna” konsekwencja specyfiki Internetu i wieku młodzieńczego. Niezmiernie istotnym jest uwrażliwienie rodziców, opiekunów i nauczycieli na zjawisko uzależnienia od Internetu. Powinni oni rozwijać swoje kompetencje w zakresie identyfikowania i zapobiegania uzależnieniu od Internetu tak, aby w przyszłości odsetek osób, którzy rozwinęli swoją „pełną karierę uzależnienia” był w populacji jak najmniejszy.

Oferta zasobów i funkcji Internetu jest niezmiernie obfita. Każdy młody internauta może wybrać spośród niezliczonej liczby treści i możliwości

dostępnych w sieci. Wybór konkretnych treści jest powiązany z cechami socjodemograficznymi, jak: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, religijność itd. Każda kategoria społeczna charakteryzuje się swoim indywidualnym wzorem korzystania z Internetu.

Młodzi również posiadają swoją specyfikę jako użytkownicy Internetu. Głównymi i dominującymi pobudkami korzystania z Internetu wśród nastolatków są przede wszystkim interakcje pośrednie oraz rozrywka: korzystanie z serwisów społecznościowych, np. FB (codziennie – 78,1 proc.), kontakty ze znajomymi (codziennie – 68,7 proc.), słuchanie muzyki i oglądanie filmów (codziennie – 68,2 proc.). Jednakże, Internet dla nastolatków to

również narzędzie edukacyjne: poszerzenia wiedzy w ramach swoich zainteresowań, hobby (codziennie – 41,8 proc.), odrabiania lekcji (codziennie – 36,9 proc.), poszukiwania bieżących informacji (codziennie – 34,0 proc.), poszerzenia wiedzy potrzebnej do szkoły (codziennie – 24,2 proc.).

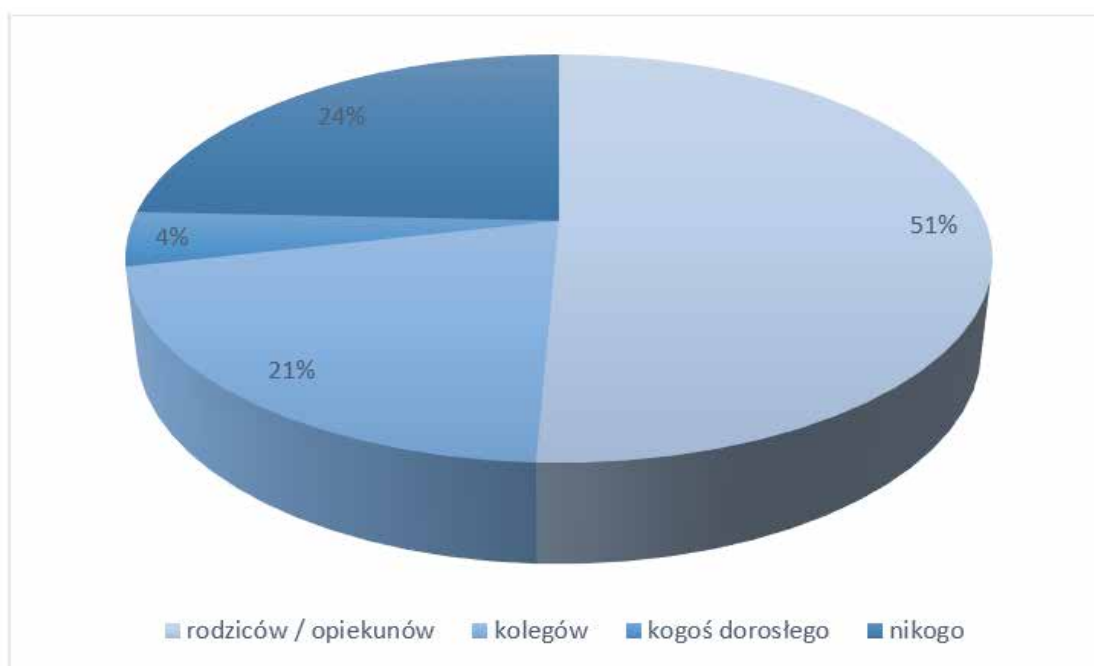
Rozkład odpowiedzi wskazuje także, że nastolatki raczej biernie konsumują treści tam zastane, niż aktywnie je tworzą lub aktywnie przyswajają wiedzę i informacje poprzez: prowadzenie własnego bloga lub strony internetowej (codziennie – 4,7 proc.), tworzenie muzyki (codziennie – 5,0 proc.), obróbkę i tworzenie filmów (codziennie – 5,2 proc.), naukę przez Internet (codziennie – 4,9 proc.), kursy e-learningowe (codziennie – 6,1 proc.), tworzenie grafiki, przetwarzanie zdjęć (codziennie – 7,8 proc.) (wykres 5).

Uczestnictwo w życiu społecznym poprzez technologie cyfrowe wpływa na kondycję emocjonalną jednostek, ale także na jakość interakcji i więzi społecznych. System edukacji oraz proces kształtowania pożądanych postaw społecznych potrzebuje aktywnej obserwacji zmian społecznych i technologicznych: „Ten świat musimy poznać, by zrozumieć emocje, dążenia i pragnienia osób wchodzących za chwilę w dorosłość. Tu kształtuje się obraz przyszłości” (W. Kamieniecki, M. Bochenek

2016). Od momentu ekspansji Internetu w polskich gospodarstwach domowych, minęło wiele lat, a tymczasem dystans interakcyjny, społeczny jaki dzieli rodziców, nauczycieli od nastolatków w przestrzeni wirtualnej, jest nadal wyraźnie duży. Bez znaczącego zaangażowania rodziców, szkoły w „towarzyszeniu” dzieciom i młodzieży w tej nowej rzeczywistości, dystans ten będzie się powiększał. Konsekwencją tego może być zaburzenie procesu socjalizacji w rodzinie i szkole oraz ostabienie więzi społecznych w wymiarze globalnym.

Współcześni nastolatki zwani również Generacją C (od ang. Connected, czyli połączony do sieci), do której zaliczamy osoby urodzone po 2000 roku to pokolenie mobilne, które dorasta w otoczeniu nowoczesnych technologii. Trudno im wyobrazić sobie świat bez internetu. Nieustannie korzystają z komunikatorów, serwisów społecznościowych i rozrywkowych. Internet stanowi dla nich źródło informacji, pomoc przy odrabianiu lekcji i coraz częściej – miejsce wyrażania siebie oraz budowania rówieśniczych relacji społecznych, a świat wirtualny i realny to dla nich ta sama rzeczywistość.

Korzystając z mediów elektronicznych i nowych technologii nastolatki mogą zetknąć się z różnymi formami zagrożeń. Dotyczą one zarówno

Wykres 6. Rozkład procentowy odpowiedzi gimnazjalistów na pytanie „Kogo poinformowałeś o planowanym spotkaniu?”

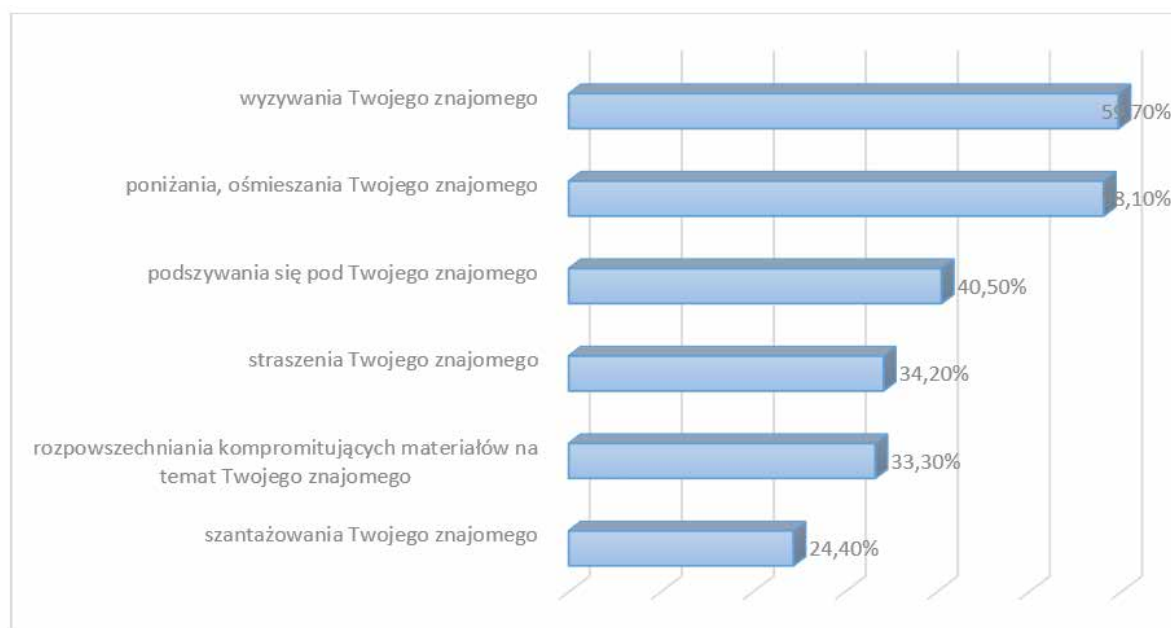
Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

złośliwego oprogramowania, kontaktu ze szkodliwymi treściami publikowanymi w sieci lub wynikają z podejmowanych przez nastolatki zachowań, które niosą ze sobą ryzyko negatywnych konsekwencji w różnych sferach życia zarówno dla sfery fizycznej i psychicznej, jak i społecznej. Młodymi ludźmi eksperymentującymi w sieci kieruje ciekawość, chęć sprawdzenia siebie oraz reakcji rodziców i rówieśników. Podejmowanie zachowań ryzykownych może być również związane z problemami osobistymi, których nie potrafią rozwiązać w świecie online. Katalog takich działań jest szeroki i obejmuje m.in. eksperymentowanie z tożsamością online; seksting, czyli przesyłanie treści (obrazów, filmików wideo) o charakterze erotycznym (głównie swoich nagich lub półnagich zdjęć, za pomocą Internetu i telefonu komórkowego); poszukiwania informacji na temat narkotyków i innych substancji psychoaktywnych lub aktywności szkodliwych dla zdrowia; nadmierne korzystanie z Internetu oraz podejmowanie niebezpiecznych kontaktów (szczególnie z osobami nieznanymi, które mogą przejawiać skłonności pedofilskie). W badaniu *Nastolatki 3.0* analizowano także zjawisko poszukiwania przyjaciół online, obciążone ryzykiem zagrożenia fizycznego, czyli spotkania z osobami dorosłymi, których poznało się w sieci oraz wysyłanie swoich intymnych fotografii osobom znanym jedynie z przestrzeni wirtualnej. Młode osoby często nie zdają sobie sprawy z konsekwencji, jakie może przynieść nierozważne nawiązanie znajomości, a komunikowanie się w sieci jest jedną z ich podstawowych aktywności w Internecie. Pomimo, iż spotkania osób niepełnoletnich z nieznanymi osobami dorosłymi, poznanymi jedynie w sieci noszą znamiona ryzyka wystąpienia przemocy emocjonalnej i/lub fizycznej, to wyniki badania wykazały, że bezpośrednio interakcje z osobami dorosłymi poznanymi w Internecie dotyczą stosunkowo dużego odsetka nastolatków (częściej chłopcy niż dziewczęta) - prawie co czwarty gimnazjalista zadeklarował, iż zdarzyło mu się spotkać z osobą dorosłą, którą poznał w Internecie (25,0 proc.). Zdecydowana większość badanych – zarówno gimnazjalistów i licealistów - deklaruje, że zdaje sobie iż takie spotkania mogą być dla nich niebezpieczne (72,5 proc.). Młodzi ludzie znają zasady bezpieczeństwa, ale nie stosują ich w praktyce życia codziennego. Spośród gimnazjalistów, które deklarowały, że spotkały się

z osobą dorosłą poznaną w Internecie, aż blisko co czwarty uczynił to w tajemnicy zarówno przed rodzicami, jak i rodzeństwem oraz rówieśnikami (24,3 proc.) (wykres 6).

Innym zachowaniem ryzykownym jest zjawisko sekstingu czyli wysyłania drogą cyfrową własnych, intymnych zdjęć osobom. Już w 2014 roku ponad połowa młodych ludzi (58 proc.) dostrzegła obecność tego zjawiska wśród swoich rówieśników, a co dziesiąty nastolatek wysyłał za pośrednictwem telefonu lub Internetu swoje nagie lub prawie nagie zdjęcia. (Wójcik, Makaruk, 2014). W badaniu *Nastolatki 3.0* skoncentrowano się na zachowaniu ryzykownym jakim jest seksting w kontekście wysyłania drogą cyfrową własnych, intymnych zdjęć osobom znanym tylko z przestrzeni wirtualnej. Według deklaracji, co dziesiąty ankietowany nastolatek przynajmniej raz w życiu wysłał swoje intymne zdjęcie osobie znanej tylko z Internetu (9,2 proc.). Praktykowanie sekstingu może nieść ze sobą bardzo poważne, a niekiedy nawet tragiczne konsekwencje. Młodzi ludzie udostępniając swoje nagie zdjęcie (często w ramach związku) liczą na poufność, a osoby, do których adresują komunikat o sugestywnej seksualnie treści obdarzają zaufaniem. Nie zawsze jednak ich prywatność jest szanowana. Zdarza się, iż nagie zdjęcia, przeznaczone do oglądania tylko dla osoby zainteresowanej, zostają upublicznione i dostępne szerszemu gronu odbiorców. Dla młodej osoby sytuacja, w której dochodzi do publicznego ujawnienia jej nagich zdjęć, może skutkować różnymi konsekwencjami, takich jak: utrata reputacji, spadek samooceny, problemy emocjonalne czy depresja. Nastolatki, których roznieglizowane zdjęcia trafiły do sieci mogą być również narażone na child grooming, czyli próbę uwiedzenia przez osobą dorosłą o skłonnościach pedofilskich, a także szantaż i zmuszanie do produkowania i wysyłania treści erotycznych.

Internet to sfera interakcji społecznych, która może nieść ze sobą zarówno doświadczenia pozytywne, jak i negatywne. Młodzi użytkownicy Internetu doświadczają w nim przemocy słownej. Cyberprzemoc definiowana jako przemoc z użyciem nowych technologii jest stosunkowo nowym zjawiskiem, stanowi jednak poważny problem społeczny oraz wychowawczy. Do działań

Wykres 7. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś się z sytuacją, że ktoś użył Internetu do:”

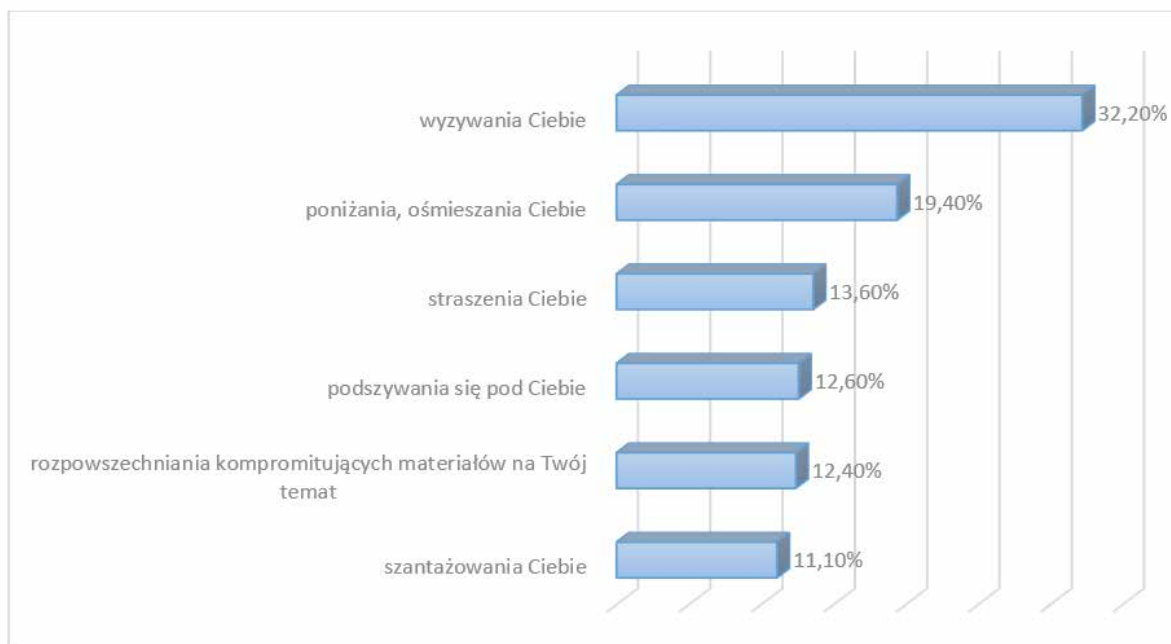
Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

o cyberprzemocowych można zaliczyć m.in. wyzywanie, straszenie, prześladowanie, oczernianie, poniżanie kogoś w Internecie lub przy użyciu urządzeń mobilnych. Agresja elektroniczna, cyberprzemoc poza użyciem środków elektronicznych charakteryzuje się wyższą, niż w tradycyjnej formie przemocy, anonimowością (Pyżalski, 2012). Innymi wyróżnikami są intencjonalność działania sprawcy, nierównowaga sił polegająca na przewadze liczebnej prześladowców, do których często dołączają kolejni świadkowie – obserwatorzy, oraz powtarzalność zachowań związana m.in. z długotrwałością, intensyfikacją działań oraz multiplikacją form przemocy. Jak pokazują uzyskane deklaracje respondentów badania Nastolatki 3.0, przemoc słowna w Internecie jest zjawiskiem częstym; ponad połowa nastolatków była świadkiem agresji słownej w przestrzeni wirtualnej. Prawdopodobnie obserwowana przez respondentów agresja dotyczy głównie interakcji w środowisku rówieśniczym. Najczęściej agresja ta przybierała formę wyzywania, poniżania i ośmieszania, podszycwania się, straszenia, rozpowszechniania kompromitujących treści oraz szantażowania (wykres 7).

Wiedza dotycząca przemocy słownej w Internecie z punktu widzenia świadka – obserwatora nie jest tożsama z osobistym doświadczeniem tejże przemocy. Bycie obiektem/ ofiarą cyberprzemocy

przemocy niesie ze sobą o wiele groźniejsze skutki dla kondycji emocjonalnej i społecznej nastolatków. Ofiara narażona jest na duży dyskomfort emocjonalny, doświadcza wielu ataków, których konsekwencje mogą być bardzo poważne i utrzymywać się również po zakończeniu prześladowania, ponieważ ośmieszające czy kompromitujące materiały z uwagi na możliwość multiplikowania i szybkiego ich udostępniania trudno jest całkowicie usunąć z sieci. Zważywszy na to, że akty cyberprzemocy dzieją się w przestrzeni wirtualnej są one trudniejsze do zaobserwowania i kontroli opiekunów, którzy nie zawsze zdają sobie sprawę z istoty problemu i powagi sytuacji. Odsetek deklaracji respondentów na temat osobistego doświadczenia przemocy był znacznie niższy niż w przypadku obserwowalności przemocy słownej dotyczącej innych, jednak częstość ta jest relatywnie wysoka. Co trzeci nastolatek, bez względu na wiek czy płeć, deklaruje być ofiarą agresji w Internecie (wykres 8).

Pomimo wielu programów, projektów i kampanii medialnych, przy jednoczesnym braku akceptacji społecznej dla agresji elektronicznej oraz cyberprzemocy wśród nastolatków natężenie zjawiska nie maleje. Chcąc sprostać zagrożeniom niesionym przez niewłaściwe postępowanie się przez młodzież nowoczesnymi technologiami, edukację dotyczącą szerokokorozumianego bezpieczeństwa online należy

Wykres 8. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy zdarzyło się, że ktoś użył Internetu do:”

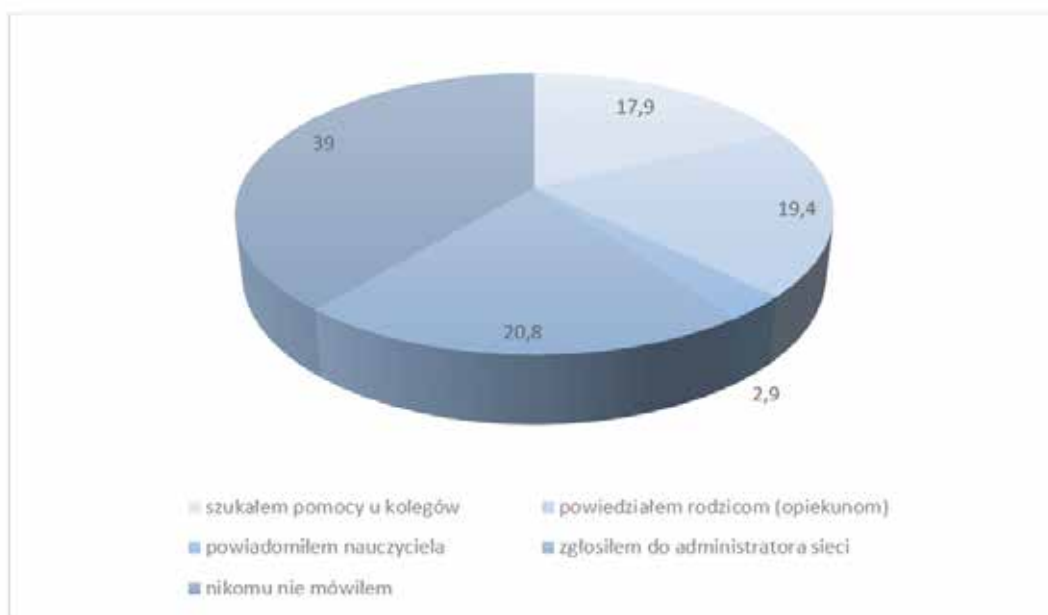
Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

rozpatrywać w sposób systemowy i kompleksowy w kontekście procesu, a nie jedynie sporadycznych działań akcyjnych realizowanym przez instytucje czy organizacje.

Nastolatki, które doświadczyły przemocy internetowej w różny sposób radzą sobie z sytuacją trudną. Najczęściej podejmują samodzielną próbę rozwiązania problemu, nie informują o takim zdarzeniu nikomu (39 proc.), co piąty powiada

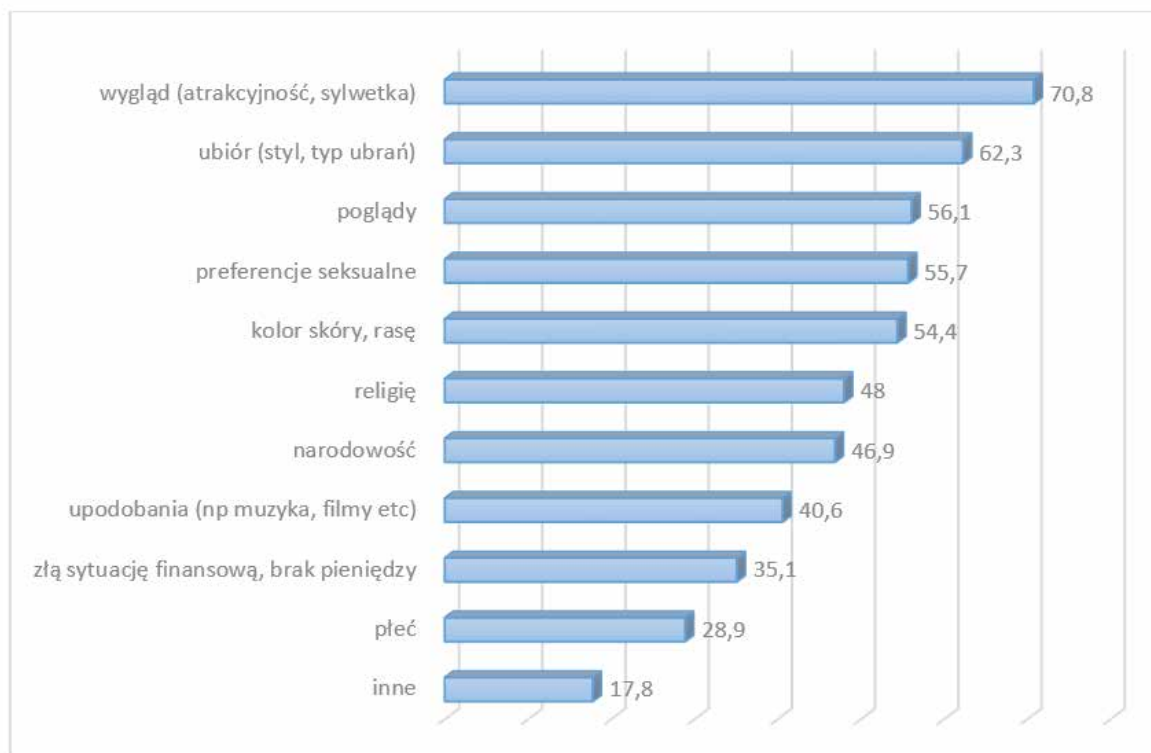
o takim zdarzeniu rodzica, opiekuna (19,4 proc) lub administratora sieci (20,8 proc.). Natomiast co szósty badany szuka pomocy u kolegów (17,9 proc) (wykres 9).

Rozpoznanie powodów występowania przemocy słownej pozwoliła na wstępne oszacowanie charakteru przemocy słownej oraz na identyfikację sfer życia społecznego, które mogą generować przemoc słowną w Internecie. Jako główny powód

Wykres 9. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Jeżeli zdarzyło się, że doświadczyłeś przemocy w sieci, to jak zareagowałeś:”

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

Wykres 10. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś/aś się z obrażaniem w Internecie osób ze względu na:” z podziałem ze względu na płeć (K-kobieta, M-mężczyzna)

Źródło: Raport z badania „Nastolatki 3.0”

takiej agresji respondenci wskazali: wizerunek, światopogląd oraz cechy socjo-demograficzne jak: preferencje seksualne, narodowość, kolor skóry, pozycja społeczna, płeć. Młode pokolenie deklaruje bycie świadkiem słownej agresji w Internecie najczęściej z powodu wyglądu i ubioru. Kolejne przyczyny zgodnie z częstością występowania to: poglądy preferencje seksualne, kolor skóry i rasa narodowość, religia i upodobania Najrzadziej występującym powodem agresji werbalnej w Internecie okazała się być: płeć oraz zła sytuacja finansowa. Sami ankieterzy są najczęściej obiektem agresji internetowej z powodu wizerunku i światopoglądu (wykres 10).

Reasumując, polski nastolatek używa Internet często i intensywnie. Jest konsumentem, który łączność z cyberprzestrzenią wykorzystuje głównie do interakcji, rekreacji oraz edukacji. Nie jest to wzór niespotykany, lecz popularny w skali globalnej (M. McLuhan 2004). Internet efektywnie zunifikował i zhomogenizował adolescencje na całym globie. W tej nowej przestrzeni społeczno-wirtualnej nie ma niestety świata dorosłych, a w szczególności nie ma rodziców. Skutki tego zapewne wpłyną na

więzi społeczne, a korzystanie z Internetu stanie się dla dużej części populacji nałogiem o trendzie rozwojowym, gdyż interakcje i gratyfikacje wirtualne nie zastąpią tych realnych.

Z racji braku kontroli rodzicielskiej czy typowej dla tego wieku ciekawości poznawczej, nastolatki nie mają styczności przez Internet jedynie z treściami wyłącznie pożytecznymi i wartościowymi. Powoduje to duże niebezpieczeństwo zagrożeń społecznych, rozwojowych czy emocjonalnych. Bez kontroli rodzicielskiej, łatwość i praktyczna nieograniczoność czasowa i tematyczna wcześniej czy później skutkuje nienadzorowaną stycznością dzieci i młodzieży z treściami niebezpiecznymi.

KORZYSTANIE Z INTERNETU

Bibliografia

1. Kamieniecki M., Bochenek M., Świat współczesnych nastolatków, [w:] *Nastolatki wobec Internetu*, Tanaś M. (red.), NASK, Warszawa 2016.
2. McLuhan M., *Zrozumieć media. Przedłużenie człowieka*, Warszawa 2004.
3. Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2012.
4. Raport z badań „Nastolatki 3.0”, NASK, Warszawa 2017.
5. Raport z badania „Nastolatki wobec Internetu”, NASK, WSNS Pedagogium, Rzecznik Praw Dziecka, Warszawa 2014.
6. Raport z badań „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012-2016”, US Szczecin, Szczecin 2016.
7. Wójcik S., Makaruk K., *Seksting wśród polskiej młodzieży. Wyniki badania ilościowego*, FDN, Warszawa 2014.
8. Wrońska A., Lange R., *Nastolatek jako użytkownik Internetu – społeczny wzorzec konsumpcji*, [w:] *Nastolatki wobec Internetu*, Tanaś M. (red.), Warszawa, NASK, 2016.

Dr Rafał LANGE – adiunkt NASK Instytut Badawczy, Kierownik Działu Badań OSS OPINIA, realizował badania m.in. dla Council of Europe, GUS, KPRM, MSZ, British Council, YMCA

Dr Agnieszka WROŃSKA – Kierownik Działu Akademii NASK w Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej instytucie badawczym, inicjator oraz realizator projektów badawczych i edukacyjnych, ekspert w zakresie społecznych aspektów bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie